

DEȘTEPTAREA

GAZETĂ PENTRU POPOR

Redactată de un comitet — Apare la 1 fiecărei luni.

Prețul foii pe an în țară 20 lei. — În străinătate pe an 30 lei. — Un număr 2 lei
Epistolele nefrancate nu se primesc. — — Manuscrisele nu se înapoiază.

Editor și proprietar: Societatea acad. „JUNIMEA“. Redacția și adm.: Piața Unirii No. 3.

Cârmuirea (administrație) ținutului și orașului Cernăuți pe timpul domniei moldovenești.

(Dela întemeierea Moldovei până la răpirea Bucovinei 1775.)

Din vechime, adică din vremea domniei lui Alexandru Vodă cel Bun (1400-1433) și până la răpirea Bucovinei de către Austrieci în anul 1775, au fost Cernăuții inima ținutului cu același nume adică a „ținutului Cernăuților“. Acest ținut se mărginea la răsărit cu ținutul Hotinului, iar spre miazăzi cu ținutul Sucevei. Acestea erau ținuturile în cari era împărțită Moldova de miază noapte.

Ținutul Cernăuților era deci în vechime mult mai întins decum e el azi. El cuprindea toată partea de peste Prut a Bucovinei până la granița Poloniei, adică județele Cernăuți, Coțmani, Zastavna, Vășcăuți, Vijnița, apoi Storojineț, Siret și Rădăuți.

Diregătorul cel mai înalt, sau cârmuitorul ținutului Cernăuților era un „căpitan“, sau un „staroste“, ceia ce înseamnă mai bătrân, mai mare, pe când mai marii sau cârmuitorii ținutului Hotinului ai Sucevii, sau altor ținuturi ale Moldovei se numiau „pârcalabi“, iar mai târziu „ispravnici“. Dela anul 1741, adică sub domnia lui Constantin Vodă Mavro-cordat începură și staroștii, sau căpitanii de Cernăuți a fi numiți ispravnici, adică judecători de Cernăuți¹⁾. Cuvântul „staroste“ l-au luat Românii din Moldova dela Poloni, cu cari au trăit veacuri de arândul în vecinătate ca și azi.

¹⁾ Vezi: N. Iorga: Stud. și Doc. VI pag. 183.

Starostele de Cernăuți era așezat sau numit în slujbă de cătră domnul țării, de cătră Vodă.

În vremurile mai vechi, adecă în veacul al 14-lea și al 15-lea, când orașul Cernăuți nu era decât un sat așezat la vadul prutului. Staroștii ținutului Cernăuți își aveau reședința în „cetatea Țeținei“, ale cărei dărâmături se văd încă și azi în preajma Cernăuților²⁾, la o departare de cam 5 km spre apus de oraș, pe culmea unui muncel înalt de 370 m. Pe timpul domnului Moldovei Ștefan cel Mare (1457—1504) staroștii de ținutului Cernăuților se titulau încă „staroști de Țețina“, după locul reședinței lor. Aceasta o cunoaștem dintr'un hrisov vechiu din anul 1479, prin care Ștefan Vodă cel Mare poruncește, ca: „locuitorii satelor dela Coțmani“ atârnaătoare de episcopia Rădăuților să fie scutite de judecățile boerilor, a staroștilor de Țețina, de globnici și de pererubți“. Aceștia, adecă boerii, staroștii de Țețina, globnicii (adecă slujbașii cari strângeau gloabele sau pedepsele dela cei pedepsiți cu bani pentru ceva) și pererubții, (adecă slugile domnești, cari mânau pe țărani la lucru de cetate, la mori domnești, sau la alt lucru de poroncă) „nu vor avea voie să măie pe locuitorii din Coțmani cu alți țărani laolaltă la lucru de cetate, la morile, sau la curțile domnești¹⁾ și pentru toate nelegiuirile, „chiar și pentru moarte de om și pentru răpire de fată“³⁾ n'are nimeni altul voie să-i judece pe locuitorii satului Rădăuți și ai satelor dela Coțmani, decât numai vlădica dela Rădăuți.⁴⁾

Cel dintâi staroste de Cernăuți, pe care-l cunoaștem din hrizoavele și mărturiile scrise din vechime, a fost Ioan Grumaz, amintit într'un document alui Ștefan cel Mare din anul 1499.⁴⁾

Ca staroști ai Cernăuților numia domnul țării, sau Vodă adesea boeri mari din sfatul țării, mai ales pe „marii spătari“, cari erau comandanții oștirilor în lupte, sau generalii cum le-am zice noi azi.

Mai târziu aflăm în Cernăuți doi staroști puși de Domn, sau de cătră divanul (sfatul) țării dela care primiau ordine și față de cari aveau să răspundă. Eată câteva nume mai cunoscute sau mai însemnate din șirul lung de staroști ai Cernăuților, cari s'au perândat în decursul veacurilor.

²⁾ Vezi: N. Iorga: Ist. Rom. ed. III ex 1915, pag. 85.

¹⁾, ²⁾ și ³⁾ Vezi: I. Bogdan: Docum. lui Ștefan cel Mare II, CXXVI.

⁴⁾ Hormuzachi: Doc. II, 2, pag. 444.

La anul 1519 Petric¹⁾, la 1570 Albota²⁾, la 1599 Cracalia³⁾ la începutul veacului al 17-lea Alexie Mustață și Onciul, fiul lui Ioraș⁴⁾, la 1603, Onciul și Lența⁵⁾, la 1621 Gavriilaș⁶⁾, la 1626 George Bogdan⁷⁾ și Ilie Șeptelici⁸⁾, la 1670 Alexandru Cupar și Ilie Dracea⁹⁾, la 1690 Nicolai Murguleț¹⁰⁾, la 1693 Toader Albota, fost mare Armaș¹¹⁾.

Pe la anul 1687 craiul polon Ioan Sobieski, care ocupase Moldova de sus în întinderea Bucovinei de azi, numi judecător sau staroste de Cernăuți pe boerul Turcul¹²⁾. În anul 1710 starostele de Cernăuți Ioan Abază însoți împreună cu Hristea jîtnicerul la porunca Domnului Moldovei, pe doi agi turcești, cari cercetau faptul unei încălcări a hotarului Moldovei de către Ruși lângă Prut¹³⁾. Familia Abază era de baștină din Caucaz în Rusia, unde locuiește un popor numit „Abazi“. De acolo veni în veacul al 17-lea familia Abază și se așează în Moldova sub domnia lui Vasile Vodă Lupu. Starostele de Cernăuți Ioan Abază seamănă să fi fost frate cu vornicul Ilie Abază care însoți în anul 1711 pe domnul Moldovei Dimitrie Vodă Cantemir în Rusia, unde a rămas cu fostul său domn și a ajuns colonel în armata împăratului rusc Petru cel Mare, ca mulți Români din acele vremuri¹⁴⁾.

Dela 1719—1721 a fost staroste al Cernăuților marele Ban Dumitru Macri.¹⁵⁾ În anul 1729 fu numit staroste de Cernăuți jîtnicerul Radu Racoviță, fiul hatmanului Dumitrașcu¹⁶⁾. La 1731 era staroste de Cernăuți Constantin Silion, fost mare nedelnicer¹⁷⁾. La 1749 Nicolai Costin¹⁸⁾, la 1756 Stefan Buhaescul¹⁹⁾, la 1758 Ienachi Millo²⁰⁾, delă 1758—1760 Gheorghe Lefter²¹⁾, la 1760 lordachi Cantacuzino²²⁾, delă 1760—1762 iarăși lordochi Millo²³⁾. În anul 1762 a petrecut în Cernăuți ca oaspe al starostelui Millo, ministrul plenipotențiar (solut, ambasadarul) Angliei Porter, cu familia sa. Millo i-a eșit înainte spre întimpinare în trăsura sa frumoasă, trasă de 6 cai²⁴⁾. Delă 1762—1764

¹⁾ Hajdău: Arh. ist. a Rom. I, 2, pag. 1. ²⁾ Wickenh. Bochetin I, pag. 28. ³⁾ Bochetin I, pag. 6. ⁴⁾ Hajdău: Arh. ist. III, No. 204. ⁵⁾ Bochetin No. I—III, pag. 70. ⁶⁾ Hajdău: Arh. ist. III, pa. 205. ⁷⁾ Cron. Cogălu, I, pag. ⁸⁾ Iorga: Stud. și Doc. V, pag. 400. ⁹⁾ Hajdău: Arh. ist. III, pag. 246 și 247. ¹⁰⁾ Hajdău: Arh. ist. III, pag. 272. ¹¹⁾ Wickenhauser: Molda: V, 2, pag. 37. ¹²⁾ Horm.-Bogdan: Doc. supl. II, v. 3, pag. 166. ¹³⁾ Cogăln.: Cetop 11. Costin t. II, pag. 71. ¹⁴⁾ H. Zecea: Fam. boer. ¹⁵⁾ Iorga: Stud. și Doc. VI, pag. 128. ¹⁶⁾ Cron. Cgl. III, pag. 179. ¹⁷⁾ Iorga: Stud. VI, pag. 411. ¹⁸⁾ Un doc. alui Const. Vodă Racoviță din a. 1751. ¹⁹⁾ Cron. Cogl. III, pag. 229. ²⁰⁾ Iorga: Stud. V, pag. 416, 428. ²¹⁾ Doc. Call. II, pag. 176, 177. ²²⁾ Doc. Call. II, pag. 179. ²³⁾ Verenca: Urk. N.achr. I, pag. 17. ²⁴⁾ Dor.: a a. d. p. 303, apoi Iorga: G. d. rum. Volk. II, pag. 81.

a fost staroste de Cernăuți marele Spătar Const. Sturza), la 1768 Păun³⁾, dela 1771—1773 Ilie Herescul³⁾.

Staroștii de Cernăuți erau înainte de toate dirigătorii politici cei mai înalți ai ținutului lor. Dela sfârșitul veacului al 16-lea încoace aveau ei mai ales sarcina de a judeca certele cele multe, ce se întâmplau la hotarele țării cu Polonia.

Când trecură Rușii granița Moldovei în a. 1709 urmărind pe Șvezii bătuiți, starostele de Cernăuți. Ioan Abază, fu numit în comisiunea, care avea să constate sub cari împrejurări s'au făcut Rușii vinovați de încălcarea hotarelor Moldovei și ce urmări păgubitoare pentru țară a avut acea încălcare⁴⁾.

Când generalul rusesc Gartenberg voia să înființeze în Sadagura de azi, lângă Cernăuți, o monetărie (un loc unde se bat monete sau bani) în anul 1770, se îndreptă mai întâi către starostele de Cernăuți spre a se pune în înțelegere în privința aceasta.⁵⁾

Pe lângă aceste îndătoriri de ocârmuitor al ținutului, de reprezentant și sfetnic al Domnitorului țării, mai era Starostele de Cernăuți și judecătorul cel mai înalt al ținutului său. Cătră Staroste se îndreptau țărani, și cereau să li-se facă dreptate, dacă vre-unul dintre judecătorii mai mici ai ocoalelor, sau vornicii satului le făcea vre-o nedreptate, sau nu le puteau face dreptate. Iar boerii erau judecați numai de cătră staroste. Dacă Starostele nu le făcea dreptate, atunci și boerii și țărani puteau face apel sau „jalbă“ la Vodă, adecă la Domnul țării. Înaintea starostelui se curmau toate judecățile, sau neînțelegerile privitoare la cumpărături de moșii și hotărnicii și tot Starostele curma certele între boeri și țărani. Astfeliu domnul Moldovei Mihai-Vodă Racoviță poruncește în anul 1723 Marelui Comis Constantin, staroste de Cernăuți să cerceteze și să judece pâra dintre „Ioan Tabără mazil“ și „alți oameni din satul Jadova, ce se zic împresurați de boerul Goian“.⁶⁾ În acest hrizov alui Mihai-Vodă Racoviță se zice mai departe. „Oamenii din Jadova spun, că numai vatra satului este aleasă de cătră Goian, iar câmpul și vadurile de moară ce sunt acolo în Jadova pe apa Siretului li sunt neîmpărțite (adecă nehotărnicite) și au multă pricină și gâlceavă cu Goian.“⁷⁾ Domnul Moldovei însărcinează deci pe starostele de Cernăuți, să cerceteze să judece aceste neînțelegeri făcând dreptate răzeșilor din Jadova.

¹⁾ Wick. Molda IV, 1, pag. 142, 143. ²⁾ Doc. Call. II, pag. 196. ³⁾ Iorga: Stud. V, pag. 417. ⁴⁾ Vezi: Cron. Cogałn. II, pag. 71 și 293. ⁵⁾ Wickenhauser: Molda II, 1, pag. 54 Moldova ajunsese în decursul războiului ruso-turc între a. 1768 până 1774 sub ocârmuirea rusescă. ⁶⁾ și ⁷⁾ Doc. cop. de Dr. G. Popovici în Iorga: Acte și Doc. VI, pag. II.

Ca ocârmuitor al ținutului avea starostele de Cernăuți înaintea de toate îndătorirea de a trimite domnului țării la Iași birurile, strânse dela locuitorii ținutului prin slujbași domnești anume puși spre acest scop. Apoi aveau ei să grijască pentru ținerea iarmaroacelor obicinuite din vechime și pentru rânduială în zilele de târg.¹⁾

Pentru mai lesnea împlinire a datorințelor sale avea starostele sub ascultarea sa mai mulți slujbași mai mici, cari îi stăteau în ajutor. Intre aceștia sunt de amintit mai întâi „vătavii“, cari erau un fel de servitori mai înalți ai judecătorilor.

Înainte de răpirea Bucovinei din trupul Moldovei, adecă pe la a. 1770 avea starostele sau ispravnicul de Cernăuți trei „logofeți“ sau scriitori, numiți și „pisari“. Afară de aceștia mai stăteau în ajutorul și sub ascultarea starostelui 40 de „barani“, sau slujbași judecătorești sub conducerea unui căpitan, apoi 30 de „umblători“, cari erau toți slujbași judecătorești, însă își făceau slujba călare sub conducerea unui „vătav“. În sfârșit mai avea starostele de Cernăuți la îndemâna lui 10 „arnăuți“ călări, sub comanda unui „ceauș“. Acești slujbași erau întrebuințați de cătră staroste pentru susținerea ordinii și siguranței în ținutul său, apoi pentru a trimite știri cătră curtea domniască din Iași și pentru a aduce (ordine) porunci dela Iași la Cernăuți. „Umblătorii“ de Cernăuți se amintesc într'un hrizov de hotărnicie a satului Petriceni pe Siret din anul 1763.²⁾ În anul 1747 se amintește Grigori Sluhaico, fost vătav de umblători³⁾, apoi Nistor, umblător pe la a. 1767⁴⁾, Vasile, umblător pe la 1773.⁵⁾ Deasemenea sunt cunoscuți arnăuții din Cernăuți: Panait Stirbul⁶⁾, arnăuț dela 1762—1787, Stoian, arnăuț la 1775⁷⁾ Haivas, arnăuț la 1775.⁸⁾ Afară de acești slujbași mai mici ai Starostiei de Cernăuți, se mai amintește într'e niște martori dintr'un hrizov dela anul 1642 și un „Isac, curierul domnesc din Cernăuți“.⁹⁾

Pentru hotărnicire de moșii întrebuințau staroștii Cernăuților de multe-ori mazili. Starostelui îi era supusă și diregătoria orașului Cernăuți (primăria de azi), în fruntea căreia sta un șoltur, care avea 12 sfetnici, numiți „pârgari“, adecă cetățeni mai bătrâni, sau „oameni buni“.

¹⁾ Iorga: Stud. și doc. VI, pag. 361. ²⁾ Doc. Call. I, pag. 451. ³⁾, ⁴⁾, ⁵⁾, ⁶⁾, ⁷⁾ și ⁸⁾ Vezi: Protoc. Pițeli: No. 216, 146, 26, 168, 398. ⁹⁾ Iorga: Stud. și doc. V, pag. 406.

Ținutul Cernăuților era împărțit în cercuri mai mici numite „ocoale“. În fruntea fiecărui ocol stătea un „namesnic“, care era pus sub ascultarea starostelui.

Namesnicii ajutau pe staroste în toate trebile ținutului, primiau dela acesta toate ordinele (poruncile) și judecau unele daraveri de mai puțină însemnătate ale locuitorilor ocolului lor.

Astfel de slujbași se amintesc în anul 1705 „Darie, namesnic de Cernăuți“, apoi 70 de ani mai târziu namesnicul Iani.

În fie-care ocol mai erau puși câte doi „złotași“, cari aveau datoria de a strânge birurile dela locuitorii ocolului și a le da în primirea unui logofăt al starostelui, care îngrijia de vistieria starostiei. Iar în fruntea fie-cărui sat sta un „vornic“ și unul până la trei „vatamani“, cari erau sfetnicii sau ajutoarele vornicului. Aceștia aveau între altele, îndatorirea, de a împărți suma birului sau „tributului“ pusă pe sat între locuitorii satului, adică de a hotărî în înțelegere cu sătenii, cât are să plătiască fie-care cap de familie, apoi de a strânge banii birului dela săteni și ai da în seama złotașului, și a judeca micile neînțelegeri ce se iscau între locuitorii satului.

Între slujbașii domnești ai Cernăuților ar mai fi de amintit încă „vameșul“, care încasa vama prescrisă pentru mărfurile, cari treceau prin orașul Cernăuți, apoi pentru vite și cai. Această vamă a Cernăuților a durat dela anul 1408 până în veacul al 18-lea. Vameșul era o persoană însemnată ceia ce dovedește faptul, că el înlocuia, de multe ori chiar pe staroste, dacă acesta lipsia din oraș, sau din ținut.

Documentele vechi ne arată, că cel din urmă vameș moldovenesc al Cernăuților a fost Costea Chirilescul, care vându între anii 1771—1776, niște fășii (parcele) de pământ lângă biserica sf. Paraschiva.¹⁾ Tot lângă biserica sfintei Paraschiva era și vama din Cernăuți.

De aceia biserica aceasta se numia în trecut „biserica vămii“. Vama Cernăuților aducea pe la sfârșitul domniei moldovenești un venit anual de 10.000 până la 12.000 fl. pe an.²⁾

În sfârșit trebuie să amintesc corpul grănicerilor din ținutului Cernăuților, cari păziau hotarele Moldovei spre Polonia. Acești ostași grăniceri se numiau „călărași“ și stăteau sub comanda „Marelui căpitan de Cernăuți și Coțmani“ și a câtorva căpitani.

¹⁾ Prot. I. Pițeli No. 352 și 355. ²⁾ Spleny: Beschr. d. Buk. pag. 61.

Din hrizoavele vechi știm, că Domnul Moldovei Nicolai Vodă Mavrocordat poruncește în anul 1714 tuturor căpitanilor și călărașilor ținutului Cernăuți să asculte de Dumitrașcu Calmuțchi, pe care Vodă l'a numit „Capitan Mare de Cernăuți în locul căpitanului Hâncul“. ¹⁾ Într'un hrisov din anul 1742 e amintit „Gavril Neculce, Vel (mare) Căpitan de Coțmani“ și „călărașii de Coțmani“. ²⁾ În anul 1747 era Gheorghe Pârvul, căpitanul de Coțmani, ³⁾ iar în anul 1751 „Căpitanul Manoli, comandant de Cernăuți și Coțmani“. ⁴⁾ În anul 1746 și 1748 se amintește „Samfir, Mare Căpitan de Cernăuți și Coțmani“, ca binefăcător al mănăstirii din Horecea, ⁵⁾ iar în anul 1758 și 1759 hotărânici Marele Căpitan Vasile Dumitrescu satul Lențești, lângă Cernăuți. ⁶⁾ Spre sfârșitul domniei moldovenești, adică pe la anul 1774, au fost mazilul Vasile Ieremievici și Teodor Herescul căpitani de călărași ai ținutului Cernăuți. ⁷⁾

Așa era la noi stăpânirea moldoveniască din vremurile vechi și până la răpirea Bucovinei de către Austriaci în anul 1775. Și de atunci a bătut nemilos viforul vremii. Incetul cu incetul Nemții Austriei din Viena ni-au desființat tot ce mai amintia de domnia moldoveniască. În locul staroștilor, căpitanilor și nemesnicilor români din vremea moldoveniască au început a ne stăpâni „guvernatorii“ și „beamterii“ străini de sufletul nostru și de obiceiul țării și a pământului nostru, iar limba noastră moldoveniască a fost izgonită din diregătoriile țării.

De acești 150 ani de stăpânire străină ne aducem aminte noi Români, ca de un vis rău. Căci acest timp nu a fost pentru noi decât o luptă grea și neconținută. Pe când frații noștri din România liberă munciau în liniște pentru propășirea și binele țării și al neamului, noi acești din fosta Bucovina austriacă ne lup-tam sărmanii neajutați de nimeni pentru a ne păzi și apăra de perzare limba și legea noastră strămoșască. Și visând prin zeci de ani visul izbăvirii, ne-am mai silit cât ne-a fost cu putință, ca atunci, când va sosi acest ceas dorit să nu venim la sânul mamei noastre Moldova, ca niște străini, ci să adăugăm și noi ceva la lumina și strălucirea stăpânirii românești, cătră care abia acum de 3 ani încoace putem să ne întoarcem fața și să ne adăpăm sufletul nostru însetat.

¹⁾ Iorgă: Doc. priv. la fam. Callim. Buc. 1908, II, pag. 173. ²⁾ Idem: Stud. și doc. VI, pag. 343. ³⁾ Idem: Stud. și doc. VI, pag. 414. ⁴⁾ Idem: Stud. și doc. VI, pag. 415. ⁵⁾ Wickenhauser: Horecza, pag. 6 și 8. ⁶⁾ Iorgă: Doc. Call. II, pag. 176. ⁷⁾ Prot. Pitzeli, No. 335.

Ear acuma, când suntem iarăși sub stăpânire românească, să uităm de spaima primejdiilor, prin cari am trecut până ce am ajuns această stăpânire mult dorită, să avem încredere în ea, să o sprijinim cu toții și să ascultăm de dânsa, precum făceau străbunii noștrii în vremurile de cinste, arătând lumii, că nu e popor mai cuminte și mai de ispravă, ca poporul românesc.

Cernăuți, în Octomvrie 1921.

Simeon Reli.

Impărăteasa lumii.¹⁾

Fost-a o împărăteasă,
Decât care mai aleasă
— De când lumea povestește —
N'a fost alta, nici că este.

Tronul ei era'ntr'o țară
Unde-i vecinic primăvară,
Unde zile tot cu soare,
Nopti cu lună, stelișoare

Iți fac sufletul să zboare
Sus spre bolta lucitoare
Ș'inima să tot iabească
Și mereu să n'tinerescă.

In cea veselă grădină,
De-al naturii farmec plină
— Ca un geniu ce domnește
Universul și-l scutește —
Geniul celei domnitoare
A fost unicul supt soare
Ce-a domnit întreaga lume
Cu-al său sceptru de renume.

Nu mai trebuie arătat
Ca cuvinte 'n lung și lat

Câte țări și ce popoare
Îi erau ascultătoare
Mândrei noastre domnitoare,
Ori ce bogății, odoare
Ascundeau a ei comoare,
Căci, dacă am spus odată
Că domnia ea lumea toată,
Cine oare nu'nțelege
Că tot ea putea direge
Ori și ce după dorință
Și după a sa voință!

Dar zicea câte odată
Suverana 'ngândurată:
„Fala goală a puterii
„E ca floarea primăverii;
„Când o brumă o lovește,
„Ea se pleacă, vestejește,
„Și numai virtutea este
„Telina ce'nvecinicește
„Fală, glorie, renume
„Pentru domnitori din lume.“

După vorba asta dreaptă, îngrijata domnitoare
Se silia mereu să crească drăgălașele-i fecioare
— Cinci — ca razele-aurorii ce la ost când se ivesc,
Intunerecul dispare, negurile se topesc;

¹⁾ Impărăteasa lumii e mama Roma. Ea a avut cinci fiice: Gallia (Franța de astăzi) Hispania, Portugalia, Italia și România. Fiica România a fost respinsă din imperiul ei — Dacia cea fericită — prin barbării năvălitori din Asia, și a rămas timp îndelungat ca și înstrăinată, pierdută sau moartă. Pe încetul însă ea și-a dobândit conștiința de sine, și-a scuturat jugul robiei la Plevna și prin războiul mondial, a devenit iarăși stăpâna Daciei fericite și e prinsă în hora unirii cu celelalte surori ale sale.

Tuscinci muze 'nspirătoare
 Cum n'au mai fost pe supt soare,
 Tuscinci flori ce te încântă
 Și simțirile-ți frământă,

Tuscinci sprintene prințese cu ținută 'mpărătească,
 Zine pe pământ ivite de prin lumea cea cerească.
 Pe-aste zine măicuța câte-odată le chiema
 Lângă sine și cu voace blândă. lină le zicea :

„Dragile mele copile,
 Cine poate ști ce zile
 Viitorul ni ascunde
 În misterul ce-l pătrunde ?

Eu sunt cea mai fericită,
 Când mă văd de voi iubită
 Și când văd cu mulțămire
 Și 'ntre voi așa iubire.

Dar când ceasul despășirii va suna și o să meargă
 — Ca regină — fiecare dintre voi în lumea largă,

Să țineți atuncia minte
 Că v'am spus aste cuvinte :

Libertatea și dreptatea în a voastre 'mpărății
 Să formeze fundamentul. Iar pe-aceste temelii
 Să clădiți piatra virtuții care unica oprește
 Orice vânt de pustiire ce asupra-i se pornește.
 Să mai cimentăți zidirea cu cimentul de cultură
 Și veți deveni în lume foculare cu căldură,
 Ale căror raze-or face pe pământ să înfloriască
 Flori eterne ce cresc numai pe câmpia cea cerească.
 Tirănia s'o înfrângeți ori și unde s'ar ivi,
 Limba voastră strămoșească învățați a o iubi;
 Dușmanii de-ar fi să se scoale contra ori cărei din voi,
 Să-i combateți împreună, una să fiți la nevoi.
 În sfârșit, dragile mele e dorința cea mai vie
 Și voința mea de mamă : între voi să nu se știe
 Nici odată ce-i intriga, ci deviza să vă fie :

„Armonie,
 Amicie

Și frație
 Pe vecie!“

După dulci ani de iubire
 Și 'mpreună viețuire,
 Iată mare s'antâmplat
 Că 'ntr'o zi s'a cununat
 Principesa cea mai mare
 Cu un craiu de lângă Mare
 Și cu el apoi s'a dus,
 Luând calea spre apus.
 După câțiva anișori
 Iarăși vin doi crăișori,
 Mai iau două garofițe

Din a maicii grădiniță,
 Urcă munții, trec în sus
 Tot pe calea spre apus.

Și 'ncă bine nu trecuse
 Nunțile ce le avuse
 Fericita măicuța
 Cu trei dintre copilețe,
 Când de-odată s'a lătit
 Vestea'n curte c'a sosit
 Cel mai falnic și vestit

Principe din răsărit
 Cu dorința răspicată,
 De iubire farmecată,
 Pe a patra zinișoară
 Să o ia de soțioară.
 Maica nu se 'mpotrivește,
 Flica zice că-l iubește
 Și-astfel vorba e sfârșită
 Cu o nuntă strălucită.

După nuntă se pornesc

Rar pământ se află altul ca acesta să rodiască.

Și sudoarea omenească
 Mai bogat s'o răsplătiască :

Rar popor se află altul ca acesta înzestrat
 Cu o inim' așa bună, suflet așa de curat;
 Rar unde să dai c'aice de frumsețe naturale,
 Râuri cu nisip de aur, munți cu scumpe minerale,

Plaiuri cu păduri umbroase
 Și izvoare răcoroase,
 Lunci, poieni încântătoare,
 Șesuri, văi desfălătoare

Care toate la olaltă
 Îți fac inima de saltă,
 Și cu drept simți că-i numită
 Țara asta „fericită“.

Fericită era dară și a patra zinuică,
 Fericită 'mpărăteasa și domnița-i cea mai mică,
 Căreia-i făgăduise țara sa împărătească
 Și a lumii rămășiță, drept avere părintească,
 Moștenire, zestre scumpă, când ar fi să se mărite
 Dup'un craiu cu falnic nume ca surorile-i iubite.
 Fericiti erau cu toții, gineri, maică și copile,
 Fericită era lumea în acelea bune zile;
 Dar aice fericirea ah! ajunsă-i la hotar,
 Și de-acum nefericirea vine, vine, vai și-amar!

Ades maica căpătă
 Carte dela fiica sa,
 Dela fiica sa iubită
 Din cea țară fericită
 Ce se află'n depărtare,
 Unde soarele răsare
 Și, când cartea o citia,
 Biata mumă se'ntrista,
 Incepea a suspină,
 Suspină și lăcrimă,
 Că citia ea tot știri rele
 — Semne de primejdii grele
 Ce 'ncurând aveau să vie
 Peste-a sa împărăție.

„Măicuța mea iubită“,
 Zice fiica îngrijită
 Intr'o carte mai târzie
 Care astfel ea o scrie:
 „Cât de 'ntins e cel pustiu
 Dela ostul auriu,
 Tot e plin de nori ce tună
 Și aduc o grea fortună.
 Grindină care lovește,
 Taie, sfarmă, nimicește
 Și pământul ce'ntâlnește
 Intr'o clipă-l pustiește.“

„Norii sunt dușmani sălbătici
 Ce, ca vântul, pe cai aprigi
 Zboară, trec din țară'n țară,
 Insemanând cu foc și pară,
 Cu omor, cu jaf, cu urgie
 Ai lor pași de grozăvie.
 Eu ca vultur-am ochit
 Zi și noapte ne adormit
 La acel potop cumplit
 Din pustiul răsărit,
 Țara o am înarmat,
 La botare-am așezat
 Oaste, câtă am avut

Am avut
 Și am putut,

Și așa am așteptat
 — Maică — timp îndelungat
 Pregătită ne'ncetat
 De-un război înfricoșat.
 Și abia am apucat
 Ție de știre de ți-am dat,
 Când de-odată iată, iat'
 — Ca de-un trăsnet de furtună —
 Aud că pământul sună,
 Se cutremură, vuieste
 De potopul ce sosește.“

„Să mai spun, cum m'am luptat
 Cu acel potop turbat?
 Să mai spun c'ostașii mei
 Au fost bravi ca niște zmei,
 Sămănând fără cruțare
 Moarte'n gloatele barbare?
 Spuie-a noastră vitejie
 Largul câmp de bătălie,
 Unde dorm ca 'ntr'o pustie
 Somnul cel de vecinicie
 Mii de trupuri înghefate,
 Cari veniră a combate
 — Dușmănoase, ne'mpăcate —
 Scumpa noastră libertate.
 Spuie armele sfărmate,
 Pe-acel câmp imprăștiat,
 Cum ști fiica-ți să răspingă,

Să invingă
 Și să stingă

Pe dușmanii ce-i împinge
 Soarta de a se atinge

De al ei braț oțelit
 Și de-un falnic zeu scutit.“

„Cum o stâncă'n largul Mării
 Stă 'mpotriva inundării
 Și-ori ce valuri o lovesc
 De ea toate se zdrobesc,
 Făr' să fie stâncă'n stare
 A opri întreaga Mare:
 Astfel, maică, eu am stat
 Contra valului turbat,
 Dar în cale-i să-l opresc
 Și de tot să-l nimicesc
 N'am putut. Și-acum s'a dus
 Și se duce spre apus,
 Ca locusta flămâzită,
 Tot ce e viu să înghită,
 Tot pământul să robiască
 Și pustiul să lățiască.
 Reci fiori îmi trec prin vine,
 Când gândesc, maică, la tine,
 La a mele dragi surori
 Și la cărdul cel de nori
 Ce spre voi s'a îndreptat
 Și tot curge ne'ncetat.
 Dar a da Dumnezeu sfântul
 Și va fi precum mi-i gândul:
 Norii voi fi veți opri

I-ți zdrobi,
 I-ți nimici

Și noi tot vom fi ce-am fost.
 Al virtuții adăpost,
 A popoarelor făclie
 Și a lumii temelie!“

Când o grijă, o'ntristare,
 O durere-apăsătoare
 De un suflet s'au legat
 Și-l muncesc neîncetat,
 Atunci leac pentru durere,
 Alinare, mângâiere
 E speranța că în fine
 Trebui iar să fie bine.

„Trebui iar să fie bine!“
 Cugeta și fiica'n sine
 Fiica dela răsărit
 Dup' acel potop cumplit
 Care, dacă s'a zdrobit

Ca de-un munte neclintit
De-al ei braț neobosit,
Ca o furie-a pornit
Spre apusul liniștit,
Surori, maic'-amenințând.
Tot pământul îngrozind.

„Trebui iar să fie bine!“
Astfel speră ori și cine,
Când o soartă rea-l lovește
Și mereu îl chinuiește.

Dar speranța dese ori
E un vis amăgitor
Care'n somn te măgulește
Și simțirile-ți răpește,
Iar din somn când te trezești,
Rămâi rece și simțești
Că plăcerea ce-ai gustat
Intr'o clipă a zburat
Și tu iarăși ai rămas
In urgie și 'n năcaz.

Vis a fost, un vis ferice
Și speranța celei fiice.
Vis ce dulce a'ngănat
Sufletul ei intristat,
Căci, din somn când s'a trezit,
Ea, sârmana, s'a uimit,

S'a uimit

Și s'a 'ngrozit

De un glas, ce colinda
Lumea și așa-i spunea
Jalnic și înăbușit:

„Dușmanii au năvălit
Pe pământul maicii tale,
Sămănând în a lor cale
Jaf, omor, ruini și jale
Maica ta, spre apărare.
Și-a pus oastea la hotare
Și, ca un prăpăd cumplit,
In barbari ea a lovit,
Dar la urmă a slăbit.
Dușmanii s'au răpezit
Și de moarte-o au rănit;
Apoi oastea i-au răspins-o,

Au invins-o

Și au prins-o

Și, cu ea, au prins-o'n mână
Și pe fiica ei mezină

Care-acuma e legată,
Ferecată — 'ncătușată
Și'n o temniț' — aruncată,
In o neagră inchiisoare,
De-unde nu mai vede soare.

Tot așa de amărâte
Și de soartă greu lovite
Iți sunt acum și tustrele
Celelalte surorele
Din apusul inundat
De potop 'nfricoșat.
Pretutindene domnește
Coasa morții ce cosește

Mii de mii

Dintre cei vii

Și de groaza răspândită
Toată lumea-i inlemnită,
Omul cată să pătrundă
In pământ, ca să s'ascundă,
Ori, de viu, mormânt să-și sape,
Numai de barbari să scape.“

Astfel dac'a auzit

Fiica dela răsărit

Și și-a mai dat scoteală

C-a barbarilor năvală

— In loc să se'mpuțineze

Și odată să'nceteze —

Ea din zi în zi tot crește

Și mai tare se'ndesește:

Câmpul luptei a lăsat

Și, cu suflet sfâșiat,

Cătră munți s'a îndreptat,

Cântând doine ne'ncetat,

Doine, de a căror jale

Suspinau și munți și vale

Ce'ntălniau în a lor cale,

Doine, ce'n glas fără mume

Spuneau soartea bieteii nume

De-a lăsat' — orfană'n lume,

Și spuneau cu triști fiori

Soartea bietelor surori.

Dar precum dup' — o furtună

Iarăși vine vreme bună,

Soarele iar se arată

Sus pe bolta'nseinată

Și-a lui raze iar lucesc

Și pământu'nveselese,

Astfel și-acei negri nori

De barbari năvălitori
 — După ce-au cutrierat
 Multă lume'n lung și lat
 Și în groaza lor nebună
 Au pus crimelor cunună —
 Cu încetu'ncetisor
 De al sorții vânt ușor,
 Inceput-au să dispară,
 Să se stingă și să piară,
 Și în urmă s'a ivit
 Iarăși soarele dorit
 Ce pământu-a luminat,
 Pân'a nu fi'ntunecat
 Și de dușmani inundat.

Intâi sora cea mai mare
 — Domnitoarea dela Mare —
 Sfărmand lanțul de robie,
 A lovit în tirănie
 Și pe loc, cum a scăpat,
 La surori a cugetat
 Și pe ele să le-ajute,
 Ca să scape cât mai iute,
 Căci și-aduse viu aminte
 De-ale maicii dulci cuvinte:
 „Dușmani de-ar fi să se scoale
 Contra ori cărei din voi
 Să-i combateți împreună,
 Una să fiți la nevoi!”
 Dat-a 'ntâi deci ajutor
 Acelor două surori
 Ce erau apropiate
 Și cu dânsa 'nvecinate.
 Apoi repede-a pornit,
 A pornit
 La răsărit,
 Dându-se a știrici
 După sora sa de-aci,
 Care nu se mai știa
 De trăiește 'ncă ori ba,
 Că de timp îndelungat
 Nici un semn de traiu n'a dat.

Și-a umblat ea, a umblat
 Răsăritu'n lung și lat
 Și, pe unde a călcat,
 Intru una a'ntrebat:
 „Nu cumva pe aici ați dat
 De o fiică de 'mpărat?
 Nu cumva o ați văzut?

Că pe aici s'a pierdut!”
 Dar pe câți îi întreba,
 Toți din umere strângea
 Și într'un glas îi răspundeau
 Că ei nici o știre n'au.

Și ah! doară s'a 'ntâmplat
 Că regina a 'ntrebat
 Chiar pe sora ce-o căta
 Și aievea o privia,
 Ori de nu știe de ea —
 Și-atunci sora întrebată,
 Fiind biata 'nstrăinată,
 Amărâtă răspunea,
 Tristă și ca vai de ea:
 „N'am văzut acea ființă!”

Vai, ce chin, ce suferință,
 Vai, ce crâncene torture
 Trebuit-a să îndure
 Cea regină neferice
 Care-acum de sine zice:
 „N'am văzut acea ființă!”
 Vai, ce față încrețită,
 De durere vestejită,
 Ce schimbare în privire
 Și în glas și în vorbire
 Și în port și în ținută,
 Cât de tare prefăcută
 Trebuie s'o fi aflat
 Sora care-a întrebat
 Chiar pe sora ce-o căta
 Și aievea o privia,
 Ori de nu știe de ea,
 Dacă ea tot n'a putut
 S'afle chipu-i cunoscut!

Când dar sora cea mai mare
 A văzut c'a sa 'ncearcă
 — Pe astă soră s'o găsiască
 N'a putut să izbutiască
 Ea cu sufletul zdrobit
 Spre apus iar s'a pornit,
 Cătră țara cea de jale
 — Leagănul prunciei sale —
 Cu gând să o mântuiască,
 De barbari s'o curățiască
 Și pe sora ei mezină
 Să o facă'n ea stăpână.

Și când cele sorioare
— Patru mândre zinișoare —
Scumpul libertății soare
Iar că luce au simțit
Pe pământul lor iubit
Și din aeru-i curat
Sufletul lor însetat
Cu nespus dor a gustat :
A, ce jale, ce măhnire
Li-a cuprins întreaga fire
Când au stat de au gândit
La sora din răsărit,
Despre care-acum credea
Că nu o vor mai vedea.

După mulți ani de jălire,
Ele însă primesc știre,
Știrea îmbucurătoare
Că la răsărit de soare
Intre-o fică de 'mpărat
Și dușmanu-i s'a iscat
Un război înfricoșat
Și că fiicei de 'mpărat
Dumnezeu i-a ajutat
Teafără de a scăpat
Din robia sa amară,
Din a dușmanului ghiară.

Știrea cum au auzit,
Sorioanele-au pornit.
Au venit
La răsărit

Pân' la locul anumit,
Unde fiica de 'mpărat
Pe dușmanu-i l-a 'ngropat,
Și pe-acel loc de 'ntristare
Au aflat o horă mare
De viteji cari serbau
Libertatea. Ei săltau
Falnic în pământ băteau
Și din gură chiuiau,
Căci din fluer li zicea
Cel ce-o lume fermeca
— Cel mai mare și vestit
Cântăreț din răsărit. —

Și de cântec și de joc
Pe surori un tainic foc
Le-a pătruns, le-a fermecat.

Iar când fiica de 'mpărat,
Care-abia s'a liberat,
Pe surori le-a salutat
Și-a 'nceput să li grăiască
Și pe larg să povestiască,
Cine-i ea, ce-a suferit,
Cât în lume a trăit :
Cine poate să descrie
Nesfârșita bucurie,
Când surorile — au văzut,
După vorb'-au cunoscut
Că aceea ce grăiește,
Din trecut li povestește,
Este sora lor iubită,
Pân' atuncia rătăcită
Și de dânsule crezută
Sau că moartă sau pierdută.

După multe 'mbrățișări
Și focoase sărutări
Ce surorile și-au dat,
Când tuscinci iar s'au aflat ;
După multe amintiri
De trecute fericiri
Din acel timp neuitat,
Când măicuța 'ne'a viat :
Tuscinci mânilor și-au dat
Și 'ntre-olaltă au jurat,
Câtă vreme vor fi 'n viață
Numai dup'-acea povață
Ce-ades maica lor li-a dat,
Să urmeze ne'ncetat.

Pline de însuflețire
La o horă de unire
Apoi toate s'au luat
Și, pe cât timp au jucat,
Între alte chiuituri,
Chiuituri și răspunsuri
Ce pe rând le tot zicea,
Și aceasta s'auzia :
„Sorioane 'ntre noi fie
Totdeauna veselie,
Armonie,
Amicie
Și frăție
Pe vecie!“

Preotul C. Morariu,

Știri din lume.

Ce urmărește Ungaria.

Prin atacul îndreptat asupra Austriei, Ungaria a urmărit și urmărește o nouă ciocnire în Europa mijlocie, pentru ca mai lesne să poată aduce iarăși la domnie pe fostul rege Carol. Acest atac e pus la cale de însuș fostul rege a lor, Carol, care are la îndemână o în-
treagă armată de voluntari.

* * *

O bandă de 80 bolșevici a atacat și jefuit în una din zilele trecute Alexandrova-nouă în Basarabia. Viteaza noastră armată i-a alungat îndată peste Nistru, împușcând 2 dintre ei. Din soldații noștri au fost răniți ușor 6.

* * *

Din București ne vine trista veste că a murit d-nul Emil Porumbaru, un însemnat om politic și fost ministru în mai multe rânduri. El a fost acela care a iscălit în 1916, anul în care a început România războiul pentru desrobirea neamului, declarația de războiu.

* * *

Primirea familiei Regale în Banat va avea loc pe ziua de 23 Octomvre. Se fac mari pregătiri la Timișoara.

* * *

Domnul general Averescu a vizitat (Duminica) Cernăuții.

* * *

După cum anunță știrile din Moscova să fi sosit la Petrograd 51 de corăbii (vapoare) străine, încărcate cu 2 milioane și jumătate de chilograme de cărbuni, 2 milioane și jumătate alte mărfuri și de ale mâncării. Aceste toate au fost trimise de către celelalte puteri pentru ajutorarea Rusiei flămânzite.

* * *

În India a izbucnit revoluția. Răzvrățiții omoară și schingiuesc fără milă pe toți Hindușii (Locuitorii băstinași) cari cad în mâinile lor.

* * *

În scurt timp vom avea iarăși bani mărunți de metal așa, precum a fost înainte de bătălie. Primul transport cu bani de metal procurați în Elveția au sosit înainte de puțin timp în București.

* * *

La Petrograd, în capitala Rusiei domnesc mari neliniști și turburării din cauză că bolșevicii nu vroesc să se astâmpere.

Lumea rea.

„Lumea se înrăutățește
Zilnic noi o auzim,
Dar la cauza'nrăutățirii
Nici că vrem să ne gândim“

N'ați citit doar prin gazete
Despre perderi însemnate
De părinți, de frați și sore
De rudeni neuitate?

Eri muri o mamă scumpă
Azi un tată mult iubit,
Măne sora cea mai bună
Suflet blând din cer venit

Astfel merge roata lumii,
Cei buni mor, rămân cei răi,
Să te miri deci de rămâne
Lumea plină de mișei?

Din Almanahul „Vulturul“ 1901.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vorbe.

Nu e prost numai cine n'are minte, dar și cel care pune prea multă minte acolo unde nu trebuie.

Acelaș lucru când îl fac eu îmi pare grozav de mare. Când îl face vecinul este ceva neînsemnat.

De voești să fii tot vesel și în trup să ai putere
Nu bea altă băutură numai vin de mere
Că vinul cel bun de mere curăță și subțiează
Sângele te face harnic și—Ți păstrează mintea trează.
El te apără de hoale și de slăbiciuni trupești
Îți învioșează viața cu bucurii sufletești
Îți aduce avere'n casă, pe copii ți-i norocoște
Și de multe neajunsuri și necazuri te scutește.

Abonați „Deșteptarea“ cea mai bună gazetă pentru popor.
„Deșteptarea“ trebuie să fie în casa
fiecărui gospodar ștutor de carte.